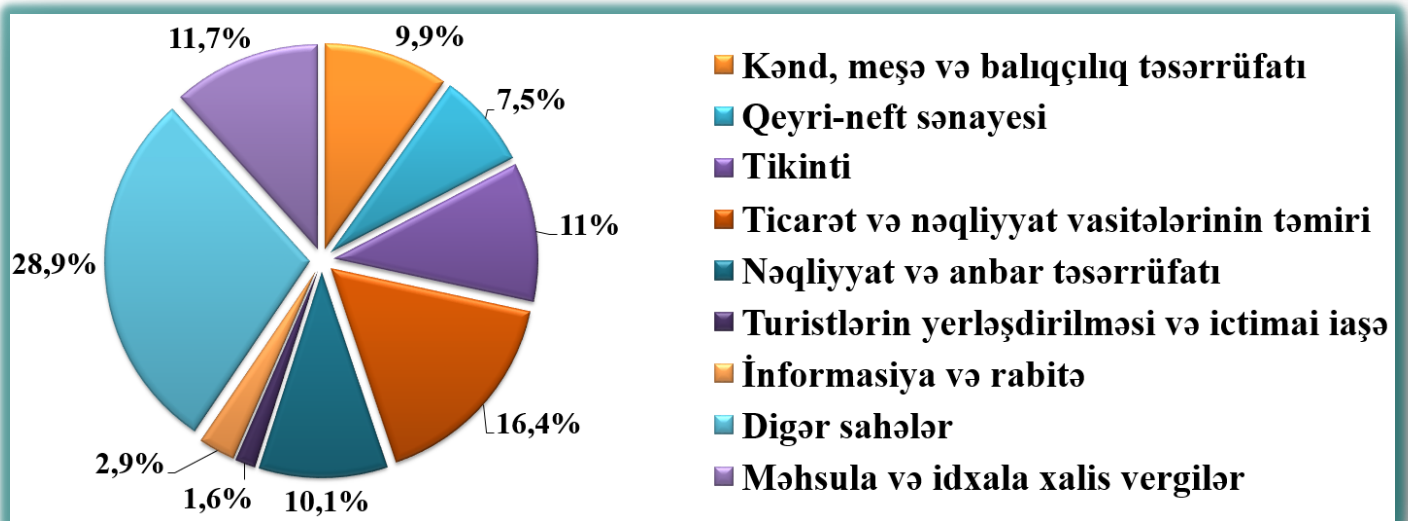

2020-ci il üzrə qeyri-neft sektorunun inkişafı

2020-ci il ərzində iqtisadiyyatın qeyri-neft sektorunda 50792,5 milyon manatlıq əlavə dəyər yaradılmışdır. Qeyri-neft sektorunda yaradılan əlavə dəyərin ÜDM-də xüsusi çəkisi 70.1% təşkil etmişdir.

2020-ci ildə qeyri-neft sektorunda ticarət və nəqliyyat vasitələrinin təmiri sahəsinin xüsusi çəkisi 16,4%, tikintinin 11%, nəqliyyat və anbar təsərrüfatının 10,1%, kənd, meşə və balıqçılıq təsərrüfatlarının 9,9%, qeyri-neft sənayesinin 7,5% olmuşdur.

Qrafik 1. Qeyri-neft sektorunda yaradılmış əlavə dəyərin sahələr üzrə bölgüsü

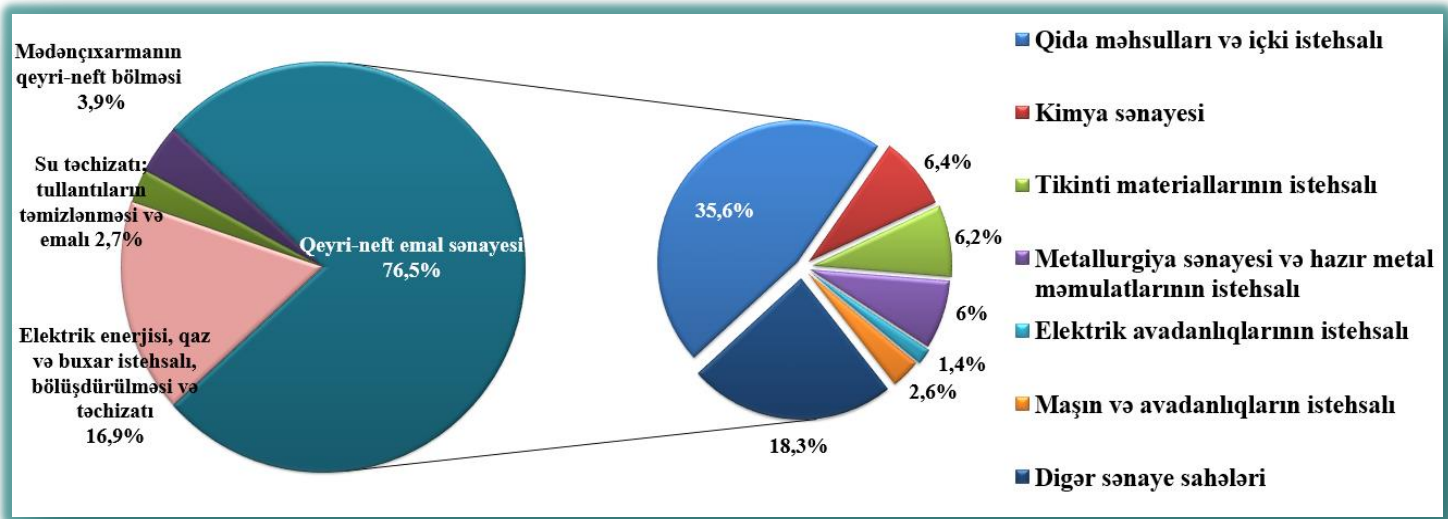
Qeyri-neft sektorunun əksər sahələrində yaradılmış əlavə dəyərin artım tempi əvvəlki ilin müvafiq dövrünə nisbətən yüksək olmuşdur.

2019-cu ilin müvafiq dövrünə nisbətən qeyri-neft sənayesində 12%, nəqliyyat və anbar təsərrüfatı sahəsində 4,6%, kənd, meşə və balıqçılıq təsərrüfatları sahəsində 1,9%, informasiya və rabitə sahəsində 0,6% artım qeydə alınmışdır.

Qeyri-neft sənayesi. 2020-ci il ərzində qeyri-neft sənayesində yaradılan əlavə dəyərin həcmi əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 12% artaraq 3822,9 milyon manata çatmışdır. Qeyri-neft sənayesində yaradılan əlavə dəyərin strukturunda mədənçıxarma sənayesinin xüsusi çəkisi 4%, emal sənayesinin xüsusi çəkisi 72,1%, elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatının xüsusi çəkisi 20,2%, su təchizatı, tullantıların təmizlənməsinin xüsusi çəkisi isə 3,7% təşkil etmişdir.

2020-ci ildə qeyri-neft sənayesində 11681 milyon manatlıq məhsul istehsal edilmiş və əvvəlki ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə məhsul istehsalı 12,5% artmışdır.

Qeyri-neft sənayesinin məhsul istehsalında mədənçıxarma sənayesinin payı 3,9% və ya 450,4 milyon manat, emal sənayesinin payı 76,5% və ya 8937,6 milyon manat, elektrik enerjisi, qaz və buxar istehsalı, bölüşdürülməsi və təchizatının payı 16,9% və ya 1974,4 milyon manat, su təchizatı, tullantıların təmizlənməsinin payı isə 2,7% və ya 318,6 milyon manat təşkil etmişdir (Qrafik 2).

Qrafik 2. Qeyri-neft sənayesinin ümumi buraxılışının strukturu

2020-ci il ərzində ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə məhsul istehsalı qeyri-neft emal sənayesinin əksər bölmələrində, o cümlədən toxuculuq sənayesində (7,4%), geyim istehsalında (32,7%), dəri və dəridən məmulatların, ayaqqabıların istehsalında (4,7%), mebellərdən başqa ağacın emalı və ağacdən məmulatların istehsalında (67,4%), kağız və karton istehsalında (36,9%), kimya sənayesində (20,5%), əczaçılıq məhsullarının istehsalında (10,7 d.), rezin və plastik kütlə məmulatlarının istehsalında (13,5%), metallurgiya sənayesində (11,9%), kompüter, elektron və optik məhsulların istehsalında (34,5%), avtomobil, qoşqu və yarımqoşquların istehsalında (35,7%), sair nəqliyyat vasitələrinin istehsalı (47%) və s. sahələrdə artmışdır.

Kənd, meşə və balıqçılıq təsərrüfatları. 2020-ci ildə kənd təsərrüfatının ümumi məhsulunun faktiki qiymətlərlə dəyəri 8 428,9 milyon manat təşkil etmişdir ki, onun da 4 400,5 milyon manatı heyvandarlıq, 4 028,4 milyon manatı isə bitkiçilik məhsullarının payına düşür.

Keçən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə kənd təsərrüfatının ümumi istehsalı 2,0 faiz, o cümlədən heyvandarlıq məhsulları üzrə 3,1 faiz, bitkiçilik məhsulları üzrə 0,8 faiz artmışdır.

Bitkiçilik. Ölkədə kənd təsərrüfatı bitkilərinin yığımı başa çatmışdır. 2020-ci ildə dənli və dənli paxlalı bitkilərin (qarğıdalısız) 955,4 min hektar əkin sahəsindən 2935,2 min ton məhsul götürülmüşdür. Hər hektardan orta hesabla 30,7 sentner məhsul yığılmışdır.

Bundan başqa, 33,7 min hektar qarğıdalı sahəsindən 321,9 min ton məhsul toplanmış, hər hektardan orta hesabla 63,6 sentner qarğıdalı dənli götürülmüşdür.

Qarğıdalı dənli nəzərə alınmaqla ölkə üzrə taxıl istehsalı 3257,1 min ton olmuşdur.

Dənli və dənli paxlalıların tərkibində payızlıq və yazlıq buğda əsas yer tutur. İstehsal olunmuş taxıl məhsulunun 57,3 faizini (1867,3 min ton) buğda, 31,3 faizini (1020,1 min ton) arpa, 9,9 faizini (321,9 min ton) qarğıdalı, 0,3 faizini (9,9 min ton) çəltik, 0,7 faizini (21,7 min ton) paxlalılar, 0,5 faizini (16,2 min ton) isə digər dənli və dənli paxlalı bitkilər təşkil etmişdir.

2020-ci ildə sahələrdən 1738,9 min ton və ya keçən ilə nisbətən 1,4 faiz çox tərəvəz, 1037,6 min ton (3,3 faiz çox) kartof, 448,1 min ton (0,1 faiz çox) bostan məhsulları toplanmışdır. Eyni zamanda, hektarın orta məhsuldarlığı tərəvəz üzrə 12 sentner, kartof üzrə 5 sentner, bostan məhsulları üzrə 15 sentner artmış və uyğun olaraq 188, 174 və 224 sentner olmuşdur.

2020-ci ildə 100,3 min hektar sahədə pambıq, 5,0 min hektar sahədə şəkər çuğunduru, 3,1 min hektar sahədə tütün əkilmişdir. Hesabat ilində həmin sahələrdən 336,5 min ton və ya 2019-cu ilə nisbətən 14,0 faiz çox pambıq, 253,3 min ton (6,9 faiz çox) şəkər çuğunduru, 6,9 min ton (15,1 faiz çox) tütün yarpağı yığılmışdır.

Bundan başqa, 2020-ci il ərzində dən üçün günəbaxan əkilmiş 11,0 min hektar sahədən 24,8 min ton məhsul yığılmışdır.

2020-ci ildə 1133,1 min ton və ya keçən ilin müvafiq dövrünə nisbətən 3,0 faiz çox meyvə və giləmeyvə, 208,0 min ton (3,1 faiz çox) üzüm, 931,5 ton (0,2 faiz çox) yaşıl çay yarpağı toplanmışdır.

Heyvandarlıq. 2019-cu il ilə müqayisədə 2020-ci ildə diri çəkiddə ət istehsalı 3,1 faiz artaraq 591,1 min ton, süd istehsalı 1,9 faiz artaraq 2192,5 min ton, yumurta istehsalı 4,3 faiz artaraq 1906,2 milyon ədəd və yun istehsalı 0,2 faiz artaraq 16,1 min ton olmuşdur.

Bundan əlavə, 2020-ci ildə 446,6 ton barama istehsal olunmuşdur.

2020-ci ildə hər inək və camışdan orta hesabla 1687 kiloqram (2019-cu ildə 1653 kq) süd sağılmışdır.

2021-ci il yanvarın 1-i vəziyyətinə ölkə üzrə 2647,9 min baş iribuynuzlu mal-qara, o

cümlədən 1280,2 min baş inək və camış, 8156,9 min baş qoyun və keçi, 6,0 min baş donuz mövcud olmuşdur. İribuynuzlu mal-qaranın 48,3 faizini inək və camışlar təşkil edir.

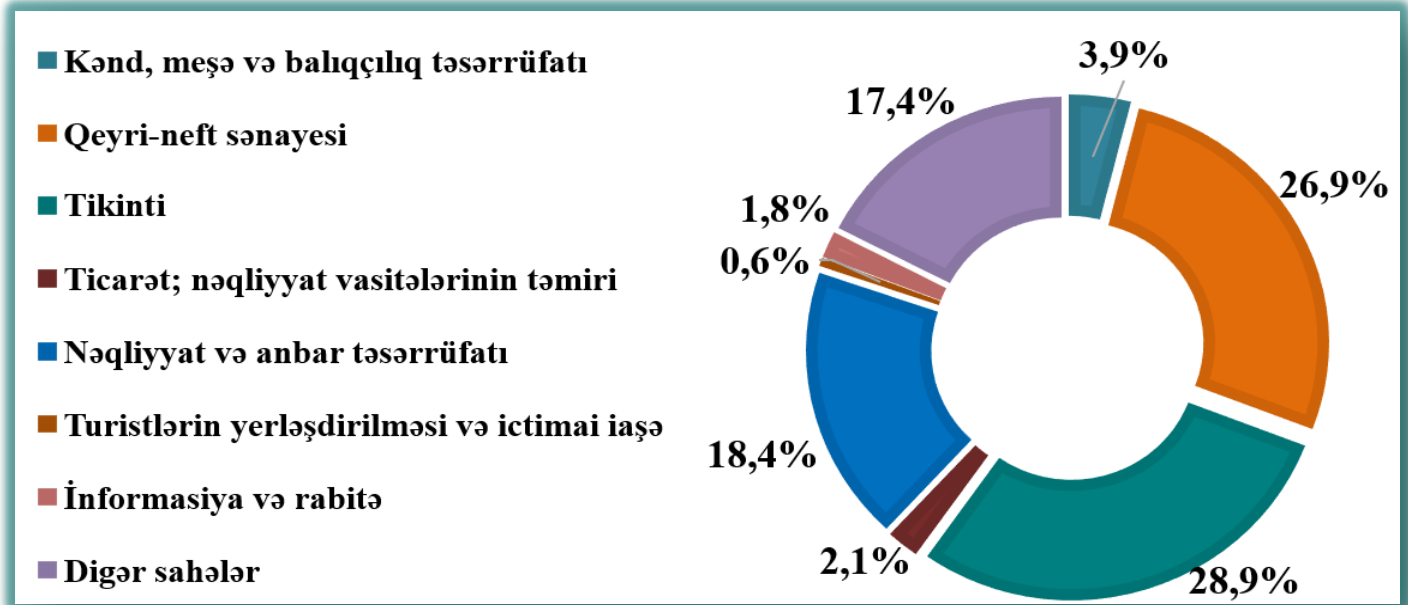
2020-ci ildə quşçuluq müəssisələrində diri çəkiddə 63,9 min ton quş əti və 797,8 milyon ədəd yumurta istehsal olunmuşdur. Ümumilikdə bu müəssisələr üzrə cəmi quşların sayı 11,7 milyon baş olmuş, hər yumurtlayan toyuqdan orta hesabla 220 ədəd yumurta alınmışdır.

Tikinti. 2020-ci ildə ölkənin iqtisadi və sosial sahələrinin inkişafı üçün bütün maliyyə mənbələrindən əsas kapitala 17028,1 milyon manat və ya əvvəlki illə müqayisədə 8,3 faiz az vəsait yönəldilmişdir. Neft-qaz sektoruna yatırılmış investisiyaların həcmi 0,3 faiz artmış, qeyri neft-qaz sektoruna yönəldilən vəsaitin həcmi isə 12,3 faiz azalmışdır. Ümumi sərmayənin 11175,8 milyon manatı və ya 65,6 faizi məhsul istehsalı sahələrinin, 4485,0 milyon manatı (26,4 faizi) xidmət sahələrinin, 1367,3 milyon manatı (8,0 faizi) isə yaşayış evlərinin tikintisinin payına düşmüşdür.

Ümumi sərmayənin 41,6 faizi dövlət, 58,4 faizi qeyri-dövlət sektorunun sərmayədarları tərəfindən qoyulmuşdur. Sərmayə qoyuluşunun 64,3 faizi tikinti-quraşdırma işlərinə sərf edilmişdir.

Daxili mənbələrdən əsas kapitala yönəldilmiş vəsaitin dəyəri ümumi sərmayənin 69,9 faizini təşkil etmişdir.

2020-ci ildə iqtisadiyyatda əsas kapitala qoyulmuş cəmi investisiyaların 65.5%-i və ya 11148,4 milyon manatı qeyri-neft sektoruna yönləndirilmişdir. Əsas kapitala qoyulmuş investisiyaların 17,6%-i, qeyri-neft sektoruna yönləndirilən investisiyaların isə 26.9%-i və ya 3001,3 milyon manatı qeyri-neft sənayesi bölməsinin inkişafında istifadə edilmişdir (Qrafik 3).

Qrafik 3. Əsas kapitəla yönləndirilmiş investisiyaların strukturu

2020-ci ildə Bakı şəhərində 3 saylı DOST mərkəzi, “Böyükşor” və “Əhmədli” elektrik yarımstansiyaları, S.Bəhlulzadə adına Mədəniyyət Evi, qoruyucu kombinezonların istehsalı müəssisəsi, Gəncə şəhərində tikinti materialları istehsalı zavodu, Mingəçevir şəhərində Dövlət Rəmzləri Muzeyi, Ağcabədi rayonunda “Asan Həyat” kompleksi, dənli bitki toxumlarının emalı zavodu, Astara rayonunda “Azərxałça” ASC-nin filialı, Aqrar Sənaye Kompleksi, Balakən rayonunda regional “Asan xidmət” mərkəzi, Goranboy rayonunda “Azərxałça” ASC-nin filialı, Kürdəmir rayonunda “Asan Həyat” kompleksi, “Azərxałça” ASC-nin filialı, Qazax rayonunda əhəng zavodu, “Azərxałça” ASC-nin filialı, Tərtər rayonunda Dövlət Rəmzləri Muzeyi, “Azərxałça” ASC-nin filialı, Tovuz rayonunda “Asan Həyat” kompleksi, “Azərxałça” ASC-nin filialı, Azərbaycan Aşıq Sənəti Dövlət Muzeyi, Tarix-Diyarşünaslıq Muzeyi, Dövlət Rəmzləri Muzeyi, Şəmkir rayonunda “Şəmkirçay” Sutəmizləyici Qurğular Kompleksi və s. mühüm əhəmiyyətli obyektlər istifadəyə verilmişdir.

Nəqliyyat. Koronavirus (COVID-19) infeksiyasının (bundan sonra pandemiya) ilə bağlı cari ildə 2020-ci ildə yük və sərnişin daşımaları əvvəlki illə müqayisədə müvafiq olaraq 19,8 faiz və 42,7 faiz azalmışdır.

2020-ci ilin nəqliyyat sektorunda fəaliyyət göstərən təsərrüfat subyektləri tərəfindən 188,6 milyon ton yük daşınmışdır. Yüklərin 3,2 faizi dəniz, 7,8 faizi dəmir yolu, 0,2 faizi hava, 59,1 faizi avtomobil nəqliyyatı, 29,7 faizi isə boru kəməri ilə daşınmışdır.

2020-ci ildə nəqliyyatçılar 1177,6 milyon sərnişinə xidmət göstərmişlər. Sərnişinlərin 93,4 faizi avtomobil nəqliyyatı, 6,3 faizi metro, qalan hissəsi isə digər nəqliyyat növləri ilə daşınmışdır.

Turizm. Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatına görə, 2020-ci yanvar-sentyabr ayları ərzində turistlərin yerləşdirilməsi və ictimai iaşə sahəsində yaradılmış əlavə dəyər 821,1 milyon manat olmuş və qeyri-neft ÜDM-də bu sahənin xüsusi çəkisi 1,6 faiz təşkil etmişdir.

Pandemiyanın yaratdığı böhran nəticəsində turizm sektorunda müşahidə olunan tənəzzül digər ölkələrdə olduğu kimi, Azərbaycanda da müşahidə olunub. Dövlət Sərhəd Xidmətinin məlumatına əsasən 2020-ci ildə Azərbaycana dünyanın 155 ölkəsindən 795,7 min və ya 2019-cu ilə müqayisədə 4,0 dəfə az əcnəbi və vətəndaşlığı olmayan şəxs gəlmişdir.

Koronavirus infeksiyasının yayılmasının qarşısını almaq məqsədilə Azərbaycan Respublikası ilə qonşu dövlətlər arasında dövlət sərhədində məhdudlaşdırıcı rejimin, eləcə də dünyanın əksər ölkələrində vətəndaşların səfərlərinə müvəqqəti məhdudyyətlərin tətbiq olunması 2020-ci ilin aprel-dekabr aylarında ölkəmizə gələnlərin sayında kəskin azalmaya səbəb olmuş və baş tutmuş səfərlər əsas etibarilə qeyri-turizm məqsədilə həyata keçirilmişdir.

2020-ci ildə ölkəmizə gələnlərin 28,3 faizi Rusiya Federasiyası, 23,2 faizi Gürcüstan, 20,2 faizi Türkiyə, 9,1 faizi İran, 2,1 faizi Ukrayna, 1,6 faizi Hindistan, 1,5 faizi Səudiyyə Ərəbistanı, 1,1 faizi Qazaxıstan, hər birindən 1,0 faiz olmaqla Pakistan, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri və Türkmənistan, hər birindən 0,9 faiz olmaqla Küveyt və Böyük Britaniya, 0,8 faizi Belarus, hər birindən 0,7 faiz olmaqla Özbəkistan və İraq, 0,5 faizi İsrail, hər birindən 0,4 faiz olmaqla Almaniya və İtaliya, 4,5 faizi digər ölkələrin vətəndaşları, 0,1 faizi isə vətəndaşlığı olmayan şəxslər olmuşdur. Gələnlərin 81,1 faizini kişilər, 18,9 faizini qadınlar təşkil etmişdir.

İnformasiya və rabitə. Bu sahədə fəaliyyət göstərən müəssisələr tərəfindən 2020-ci il ərzində əvvəlki ilə müqayisədə göstərilmiş xidmətlərin dəyəri real ifadədə 0,6 faiz artaraq 2235,9 milyon manat təşkil etmişdir ki, onun da 74,2 faizi əhali tərəfindən istehlak olunmuşdur.

Xidmətlərdən əldə edilən gəlirin 41,7 faizi və ya 933,2 milyon manatı mobil telefon rabitəsi sahəsində formalaşmışdır.